
ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ ТА ПЕДАГОГІКА. ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 351.74.081.7

Барко Вадим Іванович,доктор психологічних наук, професор,
головний науковий співробітник

ДНДІ МВС України,

м. Київ, Україна

ORCID ID 0000-0003-4962-0975

Остапович Володимир Петрович,

кандидат юридичних наук,

завідувач науково-дослідної лабораторії ДНДІ МВС України,

м. Київ, Україна

ORCID ID 0000-0002-9186-0801

ПРАВОВІ ТА СОЦІАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКІВ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

У статті розглядаються правові та соціальні характеристики діяльності керівників територіальних підрозділів Національної поліції України. Відзначається, що керівники підрозділів поліції здійснюють професійну діяльність, спрямовану на реалізацію на території обслуговування державної політики у сфері забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, організації виконання законів та нормативно-правових актів у цій сфері. На основі широкого експериментального дослідження представлені основні вимоги професії до знань, умінь і компетентностей керівників підрозділів поліції.

Ключові слова: Національна поліція, керівник територіального підрозділу, психологічний добір, професіограма, правові та соціальні характеристики.

Національна поліція України перебуває на шляху вдосконалення діяльності і реформування. Від поліції очікується суттєве покращення й підвищення ефективності діяльності, яке ґрунтується на доборі персоналу з високим рівнем професійної придатності до виконання обов'язків, подальшому підвищенні готовності поліцейських до діяльності, досягнення вагомих результатів у справі боротьби зі злочинністю, охороні публічної безпеки і порядку, захисті конституційних прав і свобод громадян. Особливого значення набуває вирішення завдання професіографічного вивчення основних видів діяльності в Національній поліції України, це необхідно для ефективного використання кадрового потенціалу,

© Barko Vadym, Ostapovych Volodymyr, 2020

DOI (Article): [https://doi.org/10.36486/np.2020.2\(48\).29](https://doi.org/10.36486/np.2020.2(48).29)

Issue 2(48) 2020

<http://naukaipravoohorona.com/>

оптимізації добору до лав поліції найбільш придатних кандидатів, підготовки кадрів. Працівниками ДНДІ МВС України розпочато роботу по розробленню професіографічних матеріалів, які стосуються діяльності працівників структурних підрозділів поліції (слідчих, кримінальної поліції, дільничних офіцерів тощо). Проте професіографічних досліджень службової діяльності поліцейських менеджерів до цього часу не було.

Наше дослідження проводилось упродовж січня–липня 2020 року і охопило близько 300 керівників територіальних поліцейських підрозділів із 16 областей України. При цьому застосовувався комплекс якісних і кількісних методів збору й аналізу інформації, аналізувалось законодавство і документи, що регламентують діяльність керівників, аналізувався психодіагностичний інструментарій, який використовувався з метою добору і призначення на посади, проводились інтерв'ю з керівниками поліцейських підрозділів у областях України, психологічні тестування, анкетування, бесіди, ретельно вивчалася система призначення на керівні посади.

Завдяки численним дослідженням вітчизняних науковців (В. Барко, О. Бандурка, Ю. Ірхін, Т. Нещерет, О. Шаповалов, І. Шматко, С. Яковенко та ін.) за період з 1995 до 2010 роки розроблено професіограми багатьох міліцейських професій і деякі методики професійно-психологічного добору кандидатів на службу в МВС України. З 2018 року українські науковці (В. Барко, І. Дубова, В. Криволапчук, В. Остапович та ін.) розпочали роботу із розроблення професіограм масових поліцейських професій – оперуповноваженого карного розшуку кримінальної поліції, слідчого, дільничного офіцера, поліцейського поліції охорони тощо. Зарубіжні дослідники також приділяли увагу проблематиці правового і психологічного забезпечення діяльності підрозділів поліції (D. Bufkin, D. Garland, C. Call, S. Owen, S. Housman, K. Hayes та ін.).

Проте професіографічне вивчення діяльності керівника територіального підрозділу поліції до цього часу не проводилось, тому дослідження правових, соціальних і психологічних аспектів службової діяльності керівників і розробка сучасної науково обгрунтованої професіограми поліцейського менеджера є актуальним завданням.

Метою статті є визначення правових і соціальних засад діяльності керівників територіальних підрозділів поліції як складових їх професіограми. Для досягнення мети потрібно виконати такі *завдання*: а) проаналізувати нормативні документи, які регламентують діяльність керівників територіальних підрозділів поліції; б) розробити правові та соціальні компоненти професіограми професії керівника поліцейського підрозділу; в) визначити вимоги професії до знань, умінь і компетентностей керівників.

У статті вперше визначені правові та соціальні характеристики службової діяльності керівників територіальних підрозділів Національної поліції України.

За Національним класифікатором України “Класифікатор професій” ДК 003:2010 (чинний, затверджений наказом Держспоживстандарту України від 28.07.2010 № 327) посада керівника територіального відділу (далі – підрозділу) поліції віднесена до розділу 1 “Керівники”, код підрозділу – 12 “Керівники

© Barko Vadym, Ostapovych Volodymyr, 2020

підприємств, установ та організацій”, код класу – 123 “Керівники функціональних підрозділів”, код підкласу – 1239 “Керівники інших функціональних підрозділів”.

У Національному класифікаторі ДК 003:2010 професія керівника територіального підрозділу Національної поліції України нормативно не визначена, а перебуває у межах узагальненої назви професійної роботи – керівники інших функціональних підрозділів без деталізації особливостей професійної діяльності.

Мета посади – реалізація на території обслуговування державної політики у сфері забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, організація виконання законів та нормативно-правових актів у цій сфері. Аналіз, планування, контроль та координація діяльності структурних підрозділів очолюваного відділу поліції, а також територіального (відокремленого) відділення (відділень) поліції, яке входить до штату підпорядкованого відділу поліції, організація, у межах повноважень, заходів із забезпечення публічної безпеки і порядку; охорони прав та свобод людини, а також інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, безпеки дорожнього руху на території обслуговування; надання в межах, визначених Законом України “Про Національну поліцію”, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги

Сутність професійної діяльності. Керівник територіального підрозділу є прямим начальником підпорядкованого особового складу, та відповідає за організацію оперативно-службової діяльності підрозділу. З урахуванням всієї структури діяльності та множини соціальних зв'язків керівника, доцільно виділити його **головні функції**, а саме: адміністративно-організаційні, стратегічні, експертно-консультативні, комунікативні, виховні, представницькі. *Адміністративно-організаційні* функції стосуються створення єдиної команди з персоналу підрозділу, координації їх індивідуальних дій, розподіл обов'язків між ними, контроль виконання завдань, оцінка результатів, відповідальність за діяльність окремих працівників і організації загалом перед вищими інстанціями. *Стратегічні функції* відповідають за постановку цілей, планування, вибір методів їх досягнення, прогнозування і бачення кінцевого результату. *Експертно-консультативні* – керівник є кваліфікованим спеціалістом і компетентною особою, до якої працівники поліції звертаються для отримання достовірної інформації; висока професійна кваліфікація – одна зі складових авторитету керівника. *Комунікативні функції* відповідають за спілкування з людьми, передачу важливої інформації, вплив на членів команди, переконання, мотивування, доступність і зрозумілість повідомлень, комунікабельність, здатність організувати діалогічне і конструктивне спілкування. *Виховні функції* сприяють формуванню особистості підлеглих на власному прикладі та завдяки застосуванню заходів заохочення та примусу допомагають працівникам у вирішенні проблем, подоланні конфліктів і стресів. *Представницькі функції* полягають у тому, що керівник виступає від імені організації, групи як офіційна особа на зустрічах, нарадах, конференціях, за його поведінкою і діями створюється загальне враження про колектив.

Основні посадові обов'язки керівників територіальних підрозділів

Відповідно до Закону України “Про Національну поліцію”, здійснює публічну, професійну, політично неупереджену діяльність із практичного виконання завдань і функцій поліції:

1) здійснює керівництво діяльністю підпорядкованого територіального (відокремленого) відділу поліції, його структурних підрозділів, а також – за наявності – підпорядкованого територіального (відокремленого) відділення (відділень) поліції, яке входить до штатної структури підпорядкованого відділу;

2) забезпечує ефективне виконання законів, нормативно-правових актів, відомчих організаційно-розпорядчих документів МВС, Національної поліції, ГУНП в області, завдань щодо реалізації державної політики у сфері правоохоронної діяльності в межах повноважень, визначених МВС та центральним органом управління Національної поліції;

3) несе персональну відповідальність за виконання покладених на відділ та підпорядковані підрозділи завдань та функцій;

4) визначає, з урахуванням криміногенної обстановки, загальний напрям діяльності відділу та підпорядкованих підрозділів, приймає рішення щодо її удосконалення, виступає старшим оперативним начальником для всіх дислокованих на території обслуговування підрозділів, установ та організацій Національної поліції, за винятком підрозділів Національної поліції України або МВС України вищого рівня;

5) розробляє, у межах компетенції, та затверджує функціональні обов'язки своїх заступників та працівників підпорядкованого відділу поліції, контролює своєчасність та ефективність прийняття та реалізацію ними відповідних рішень;

6) аналізує стан криміногенної обстановки на території обслуговування, виявляє проблемні питання, оперативно планує заходи щодо стабілізації криміногенної обстановки, зниження рівня правопорушень, забезпечує їх реалізацію, контролює їх виконання на території обслуговування підпорядкованого відділу поліції, а також територіального (відокремленого) відділення (відділень) поліції; планує їх діяльність, розроблює поточні, перспективні та спеціальні плани;

7) організовує діяльність постійно діючої наради керівництва підпорядкованого відділу поліції з вирішення складних питань оперативно-службової діяльності;

8) організовує роботу з виявлення, припинення, попередження тяжких, особливо тяжких злочинів, резонансних злочинів, установлення осіб, які їх учинили, на території обслуговування підпорядкованого відділу поліції, а також підпорядкованого територіального (відокремленого) відділення поліції;

9) організовує публічну безпеку під час надзвичайного стану в разі стихійного лиха, аварій, катастроф, масових порушень правопорядку, що загрожують життю та здоров'ю громадян, на території обслуговування підпорядкованого відділу поліції;

10) приймає рішення про раціональне розставлення (розподіл) сил і засобів, їх перегрупування та маневрування у разі ускладнення оперативної обстановки або введення спеціальних планів на території обслуговування підпорядкованого відділу поліції, а також на території обслуговування підпорядкованого територіального (відокремленого) відділення поліції;

11) організовує на території обслуговування взаємодію підпорядкованого відділу поліції з іншими підрозділами поліції та МВС України, установами виконання покарань, органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування,

трудовими колективами, громадськими об'єднаннями з питань правоохоронної діяльності;

12) здійснює згідно з установленим порядком особистий прийом громадян та розгляд звернень громадян, забезпечує доступ до публічної інформації;

13) звітує перед вищими керівними органами, інформує місцеві органи виконавчої влади та місцевого самоврядування про роботу, яку віднесено до компетенції поліції; організовує звіти дільничних офіцерів поліції перед трудовими колективами та населенням;

14) забезпечує підготовку, достовірність та своєчасність статистичної інформації про діяльність підпорядкованих підрозділів;

15) організовує згідно з установленим порядком ведення діловодства та архівної роботи в підпорядкованому відділі поліції;

16) забезпечує ефективне та результативне використання бюджетних коштів, трудових ресурсів, переданих у користування матеріальних цінностей;

17) забезпечує дотримання підлеглими законності, прав та свобод людини та громадянина, режиму секретності, захист інформації з обмеженим доступом, правил внутрішнього трудового розпорядку;

18) вживає заходів щодо зміцнення кадрів, визначає резерв на висунення та навчання, готує та подає до вищого органу пропозиції щодо призначення на посади та звільнення з посад керівників та працівників підпорядкованих підрозділів;

19) організовує професійну підготовку особового складу і особисто бере участь у її проведенні, забезпечує високий рівень фізичної, вогневої та службової підготовки працівників підпорядкованих підрозділів;

20) забезпечує здійснення організаційно-аналітичного, методичного, кадрового, матеріально-технічного забезпечення підпорядкованого відділу поліції, а також територіального (відокремленого) відділення поліції, яке входить до штатної структури очолюваного відділу поліції

Функціональні обов'язки керівника територіального підрозділу (на прикладі начальника районного відділу Головного управління Національної поліції в Харківській області).

Начальник відділу поліції:

1. Очолює Відділ поліції, здійснює керівництво його діяльністю, забезпечує надання Відділом поліцейських послуг із забезпечення публічної безпеки і порядку; охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; протидії злочинності; з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

2. Здійснює організаційні заходи: представляє Відділ у відносинах з іншими органами влади, підприємствами, установами та організаціями; контролює та координує роботу підпорядкованого територіального Відділення поліції – у разі, якщо таке входить до штатної структури Відділу; несе персональну відповідальність перед Міністром внутрішніх справ України, Головою Національної поліції України, начальником Головного управління Національної поліції в Харківській області (далі – ГУНП) за організацію та результати діяльності очолюваного ним Відділу поліції; організовує та забезпечує виконання Відділом вимог Конституції та законів України, постанов Верховної Ради України, актів Президента України

та Кабінету Міністрів України, інших нормативно-правових актів, забезпечує виконання Відділом вимог наказів, доручень, організаційно-розпорядчих документів МВС, Національної поліції, ГУНП з питань, що належать до компетенції Відділу, звітує перед начальником ГУНП про їх виконання; звітує перед керівництвом ГУНП про виконання планів роботи Відділу поліції; затверджує функціональні обов'язки заступників начальника Відділу, працівників Відділу, контролює їх виконання; реалізує свої повноваження в формі усних або письмових наказів та доручень організаційно-розпорядчого характеру, організовує взаємодію структурних підрозділів Відділу між собою, а також Відділу з Відділенням поліції, іншими підрозділами поліції, правоохоронними органами, державними контролюючими органами, трудовими колективами, об'єднаннями громадян; забезпечує усунення порушень та недоліків, виявлених під час контрольних заходів, скликає та проводить службові наради з особовим складом Відділу поліції та керівниками Відділення поліції та ін.

3. Організовує аналітичну роботу у Відділі та Відділенні поліції: здійснює постійний моніторинг криміногенної обстановки на території обслуговування Відділу та Відділення поліції, безперервний збір, систематизацію та аналіз інформації про оперативну обстановку, розробку невідкладних заходів реагування на її зміни; здійснює поточний аналіз оперативної обстановки на підставі вивчення добової, декадної та місячної інформації; забезпечує підготовку щоквартального аналізу оперативної обстановки, аналітичних довідок про оперативну обстановку на території обслуговування Відділу та Відділення поліції; забезпечує підготовку комплексного аналізу (оцінки) криміногенної ситуації на території обслуговування Відділу і Відділення поліції та результатів діяльності за півріччя та рік тощо.

4. Забезпечує систему планування роботи Відділу та Відділення поліції: з метою визначення причин і умов учинення правопорушень здійснює планування службової діяльності з урахуванням специфіки регіону та проблем територіальних громад; підготовку поточних, перспективних, спеціальних планів, оперативних планів; планів роботи з розкриття і розслідування конкретних кримінальних правопорушень, планів профілактичних заходів, планів забезпечення публічної безпеки та порядку, особистого плану роботи, а також індивідуальних планів роботи працівників відділу, інших планів заходів; розробляє та затверджує плани: основних заходів Відділу та підпорядкованого територіального Відділення поліції на півріччя тощо.

5. Організовує та забезпечує контроль за станом виконавської дисципліни у Відділі та Відділенні поліції: визначає посадову особу Відділу, відповідальну за здійснення контролю, щоденно заслуховує інформацію цієї особи про невиконані контрольні документи; щотижня заслуховує стан виконавської дисципліни на нараді керівництва Відділу, вживає заходів щодо її зміцнення; організовує та забезпечує захист інформації з обмеженим доступом, контроль за здійсненням заходів із технічного захисту інформації.

6. Виконує обов'язки, визначені Інструкцією з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України, затвердженої наказом МВС України від 23.05.2017 № 440:

6.1. щодо організації діяльності чергової служби підпорядкованих підрозділів;

6.2. пропускного режиму, охорони адміністративних будинків підрозділів поліції, додержання правил пожежної безпеки та санітарних норм і правил;

6.3. щодо забезпечення збереження документації чергової служби, оперативної й криміналістичної техніки, засобів зв'язку, іншого майна;

6.4. щодо контролю за діяльністю чергової служби;

7. Організовує реагування на заяви й повідомлення про кримінальні правопорушення та інші події.

8. Виконує обов'язки, визначені Порядком ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події, що затверджений наказом МВС України від 08.02.2019 № 100 (за-реєстровано в Міністерстві юстиції України 05.03.2019 № 223/33194) (далі – Порядок):

8.1. щодо прийняття заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події в органах (підрозділах) поліції;

8.2. щодо реєстрації заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події в територіальному (відокремленому) відділі, відділенні поліції;

8.3. щодо контролю за дотриманням вимог цього Порядку.

9. Організовує заходи із забезпечення публічної безпеки та порядку на території обслуговування.

10. Організовує роботу з виявлення, розкриття та попередження кримінальних правопорушень.

11. Забезпечує результативну взаємодію слідчого підрозділу з іншими підрозділами Відділу під час досудового розслідування.

12. Забезпечує постійний контроль за станом застосування адміністративного законодавства у Відділі.

13. Забезпечує контроль за організацією діяльності ізолятора тимчасового тримання № 4 відповідно до вимог затвердження Інструкції про роботу ізоляторів тимчасового тримання ОВС України, затвердженої наказом МВС від 20.01.2020 № 60 дск (зі змінами, внесеними наказом МВС від 02.11.2012 № 1002), доручення НПУ від 13.07.2018 № 8134/01/37-2018, а також виявлення та вирішення проблемних питань у його діяльності.

14. Організовує, забезпечує реалізацію та контролює виконання заходів з дотримання прав і свобод людини в діяльності підпорядкованих підрозділів, кімнат для затриманих чергової служби, конвойних підрозділів, а також розташованих на території обслуговування ізолятора тимчасового тримання та спецпалат.

15. Розглядає звернення громадян.

16. Взаємодіє з органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, територіальними громадами, населенням, громадськими об'єднаннями:

17. Організовує кадрове забезпечення діяльності Відділу та підпорядкованого Відділення поліції.

18. Організовує та контролює реалізацію антикорупційних заходів у підпорядкованих підрозділах.

19. Уживає заходів щодо належного матеріально-технічного забезпечення службової діяльності Відділу та підпорядкованого територіального Відділення поліції.

20. Забезпечує фінансово-господарську діяльність.

21. Організовує взаємодію Відділу та підпорядкованого Відділення поліції із засобами масової інформації.

22. Виконує обов'язки, визначені Інструкцією про порядок дій органів (підрозділів) поліції в разі виявлення радіоактивних, хімічних та ядерних матеріалів або отримання інформації про порушення правил чи незаконне поводження з ними, затвердженої наказом МВС від 06.09.2017 № 754.

Для ефективного виконання своїх функцій має право:

1) утворювати комісії, робочі групи, інші консультативні та дорадчі органи, необхідні для ефективного виконання Відділом покладених на нього завдань та функцій, затверджувати їх склад та положення про них, організувати їх роботу;

2) запитувати й одержувати з підпорядкованого Відділення поліції пропозиції, необхідні для планування роботи;

3) одержувати в установленому законодавством порядку від державних органів та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та їх посадових осіб, а також громадян та їх об'єднань інформацію, документи і матеріали, необхідні для виконання покладених на Відділ завдань;

4) залучати в установленому порядку до виконання окремих робіт, вивчення окремих питань учених і фахівців, працівників місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій (за погодженням з їх керівниками), представників інститутів громадянського суспільства для розгляду питань, що належать до його компетенції;

5) користуватися відповідними інформаційними базами даних державних органів, системою зв'язку та іншими технічними засобами.

У разі відсутності начальника Відділу із зв'язку із відпусткою, лікуванням, відрядженням або з інших причин, наказом начальника ГУНП виконання його обов'язків тимчасово покладається на іншу службову особу.

Керівник територіального підрозділу **керується в роботі:** Конституцією України, Законами України “Про Національну поліцію”, “Про Дисциплінарний статут Національної поліції України”, “Про охоронну діяльність”, “Про запобігання корупції”, “Про захист персональних даних”, “Про доступ до публічної інформації”, “Про звернення громадян”, Положенням про Національну поліцію, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 року № 877, наказом № 577 “Про організацію службової діяльності поліції охорони з питань забезпечення фізичної охорони об'єктів” від 07.07.2017, Кримінальним кодексом України, Кримінальним процесуальним кодексом України, іншими нормативно-правовими державними та міжнародними актами.

Умови професійної діяльності керівника територіального підрозділу.

Режим роботи – відповідно до Закону України “Про Національну поліцію”, інших законів України, Правил внутрішнього трудового розпорядку. Періодичний виїзд у службові відрядження, пов'язані з виконанням посадових обов'язків.

Виконання, у разі виникнення необхідності, посадових обов'язків за іншими посадами на підставі письмового наказу керівника ГУНП в області.

Санітарно-гігієнічні умови. Для успішного здійснення професійної діяльності, умови праці керівника територіального підрозділу мають бути оптимальними (за яких зберігається стан здоров'я, і працездатність підтримується на досить високому рівні) та допустимими (за яких параметри факторів середовища не перевищують установлених гігієнічних нормативів).

Безпечні та здорові умови праці керівника територіального підрозділу створюються шляхом забезпечення працівника: зручним робочим місцем; нормованою освітленістю; доступом до провітрювання робочого приміщення; захистом від шуму та вібрацій; форменим одягом і засобами індивідуального захисту; медичним обслуговуванням і санітарно-профілактичними заходами, що призначені для збереження здоров'я. Робоче місце – у службовому кабінеті за місцем розташування підпорядкованого підрозділу, меблі, засоби зв'язку, комп'ютерна техніка, канцелярські матеріали відповідно до встановлених норм належності. Керівник територіального підрозділу періодично може виїжджати на об'єкти (установи) території обслуговування. Площа приміщення, в якому розташовано персональний комп'ютер, має бути не меншою від 6,0 м². Мікроклімат приміщення, в якому розташоване робоче місце керівника територіального підрозділу, є важливою характеристикою умов праці. Найбільш сприятливо займатися службовою діяльністю у приміщеннях із постійною температурою 18–20 °С і вологістю близько 50–70 %.

Організаційні умови праці. Професійні функції керівника територіального підрозділу характеризуються широтою і різнобічністю. До основних факторів, які викликають втому в діяльності керівника територіального підрозділу, належать: тривале перебування в стані емоційного і фізичного навантаження; значний обсяг і різноманітність функціональних обов'язків; велика кількість взаємодії із підлеглими та вищим керівництвом; переважно колективний характер роботи; постійні переміщення по території обслуговування; шкідливі для здоров'я умови праці; ненормований робочий день, відсутність регулярних днів відпочинку.

Основні види захворюваності. Стресовий характер професійної діяльності керівника часто спричиняє негативні наслідки у вигляді виникнення професійних захворювань. Серед професійних захворювань керівників територіальних підрозділів можна визначити: нервово-психічні захворювання, що супроводжуються дратівливістю, порушенням сну, проявами вегето-судинної дистонії, артеріальною гіпертензією, виразковими хворобами, ішемічними хворобами серця; захворювання шкіри, алергічні захворювання.

Особиста безпека. При аналізі надзвичайних подій, що призводять до травмування, профзахворювань та загибелі, можна виділити кілька найпоширеніших типових ситуацій: 1) ДТП на особистому транспорті; 2) ДТП на службовому транспорті; 3) фізична протидія правопорушникам; 4) затримання однієї чи більше осіб; 5) застосування зброї правопорушниками; 6) необережне поводження зі зброєю; 7) сутички під час охорони публічного порядку при проведенні масових заходів; 8) напад на поліцейського на шляху додому після закінчення несення служби.

Соціальні характеристики діяльності. Характер діяльності керівника територіального підрозділу – колективний. Він також тісно взаємодіє з вищим керівництвом та працівниками інших підрозділів Національної поліції, інших установ, громадськістю. Така співпраця забезпечується шляхом обміну інформацією, виконанням конкретних завдань служб і здійсненням спільних заходів.

Спілкування в професійній діяльності – постійне, міжособистісне. Комунікативна діяльність є важливою складовою професійної діяльності керівника територіального підрозділу, яка визначає ефективність його роботи в ситуаціях взаємодії з підлеглими, керівництвом, працівниками інших служб, громадянами, соціальними групами в межах виконання службових завдань. До зовнішньої службової комунікації входять: місцева державна адміністрація, місцеві ради (районна, міські, сільські, селищні), об'єднані територіальні громади), їх структурні підрозділи; правоохоронні органи; державні контролюючі органи; дитячі та навчальні заклади, педагогічні та батьківські колективи; територіальні громади, громадські об'єднання. Рівень відповідальності службової діяльності керівника територіального підрозділу – дуже високий, що пов'язано із частим прийняттям рішень одноосібно та різноплановістю службової діяльності. Тип діяльнісних відносин керівника територіального підрозділу ПО переважно відноситься до системи “людина – людина” та “людина – техніка”, рідше “людина – знакова система”.

Узагальнення вимог професії до знань, умінь і компетентностей

Виконання керівником територіального підрозділу службових обов'язків потребує правових і психолого-педагогічних знань, а також багатьох спеціальних умінь.

Керівник територіального підрозділу повинен **знати**: Конституцію України; акти законодавства, що стосуються діяльності Національної поліції України; укази Президента України, постанови Верховної Ради України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, розпорядчі документи МВС України, інші нормативно-правові акти, інструктивні та методичні документи, що регулюють діяльність поліції охорони, а також взаємодію з органами державної влади та органами місцевого самоврядування; відомчі та міжнародні нормативні документи, що регулюють питання дотримання поліцейськими прав людини; організаційну структуру та особливості діяльності підрозділів Національної поліції України; місце і завдання Національної поліції України у системі правоохоронних органів; її структуру, принципи, методи правоохоронної діяльності, правове забезпечення; особливості здійснення профілактичної роботи, спрямованої на запобігання вчиненню кримінальних та інших правопорушень; порядок організації роботи щодо взаємодії з населенням; заходи безпеки, умови та порядок зберігання, правила поводження зі спеціальними засобами, табельною вогнепальною зброєю та боєприпасами; порядок застосування й використання в межах своєї компетенції поліцейських превентивних заходів та поліцейських заходів примусу (фізичного впливу (сили), спеціальних засобів, вогнепальної зброї); правила ділового етикету та професійної етики; види та форми звітності; основні нормативно-правові положення щодо зберігання інформації з обмеженим доступом, оформлення відповідних службових документів; правила охорони праці та протипожежної безпеки; порядок формування та користування базами (банками) даних Національної поліції України,

© Barko Vadym, Ostapovych Volodymyr, 2020

Міністерства внутрішніх справ України. основні характеристики злочинності, як соціального явища, системи заходів щодо її запобігання; роль та правовий статус поліції у системі органів державної влади; напрями та форми взаємодії поліції з органами місцевого та регіонального самоврядування, громадськими організаціями, партіями; особливості вивчення та формування громадської думки з питань правопорядку та законності; види та зміст управлінських рішень, процедури їх підготовки та прийняття; організацію, форми і методи контролю за діяльністю підпорядкованих служб і підрозділів; організаційно-правові та соціально-психологічні питання забезпечення охорони публічної безпеки і порядку; специфіку правового, організаційно-штатного, кадрового, інформаційного, матеріально-технічного, фінансового, психологічного, ресурсного забезпечення поліції; наукової організації праці та напрямів її впровадження тощо. Керівник територіального підрозділу також повинен мати знання основ загальної та соціальної психології.

Керівник територіального підрозділу повинен *уміти*: уживати заходи, спрямовані на усунення загроз життю, здоров'ю підлеглих, фізичних осіб, публічній безпеці й порядку; працювати з інформацією стосовно об'єктів професійної уваги; розглядати звернення, скарги громадян й приймати за ними обґрунтовані рішення; володіти комплексом професійно важливих комунікативних умінь (зокрема налагоджувати довірчі стосунки з підлеглими, різними категоріями населення), вміти застосовувати методи психолого-педагогічного впливу на різні категорії громадян, бути спроможним конструктивно вирішувати конфліктні ситуації; організовувати спільну діяльність із представниками підрозділів Національної поліції та інших правоохоронних органів, органів виконавчої влади, місцевого самоврядування і громадських організацій щодо виконання професійних завдань; правильно і своєчасно застосовувати й використовувати в межах своєї компетенції поліцейські превентивні заходи та поліцейські заходи примусу, спеціальні засоби, вогнепальну зброю; аналізувати та планувати свою роботу, вести її облік і звітність; взаємодіяти з представниками засобів масової інформації; правильно оформлювати службові документи; надавати невідкладну допомогу особам, які постраждали внаслідок правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в безпорадному стані або стані, небезпечному для їхнього життя чи здоров'я.

Вимоги до компетентності керівника. Керівник відповідає загальним умовам вступу на службу в поліцію. Має вищу повну юридичну освіту. Має стаж роботи в галузі права не менше як три роки. Має досвід роботи на керівних посадах не менше одного року. Вільне володіння державною мовою. Впевнені практичні навички використання комп'ютерної, офісної техніки. Особисті вимоги: уміння працювати в команді; ефективна координація та комунікація з іншими відомствами та підрозділами.

Ключові компетентності керівника територіального підрозділу: відповідальне ставлення до службової діяльності; здатність працювати в команді; дотримання професійної етики; здатність запобігати конфліктним ситуаціям і знаходити шляхи їх розв'язання; адаптивність і витривалість; самостійність прийняття рішень; здатність діяти в нестандартних ситуаціях; уміння планувати службову діяльність; здатність виокремлювати головне в службовій діяльності й досягати поставленої мети; прагнення самовдосконалюватися шляхом набуття нових знань, умінь і навичок.

Загальнопрофесійні компетентності керівника територіального підрозділу: знання основ конституційного права; дотримання вимог забезпечення прав і свобод людини та громадянина; знання основ антикорупційного законодавства; дотримання норм професійної етики; дотримання толерантності та принципу недискримінації в роботі; здатність ефективно спілкуватися; стресостійкість; здатність ефективно взаємодіяти з населенням на засадах партнерства; дотримання вимог законодавства щодо охорони рухомого і нерухомого майна (об'єктів) суб'єктів господарювання різних форм власності, вантажів, що перевозяться, об'єктів права державної власності; дотримання положень законодавства про охорону праці та безпеки життєдіяльності; знання правових та організаційних основ діяльності Національної поліції України; уміння правильно оформляти службові документи.

Професійне навчання та перспективи кар'єрного зростання. Для роботи керівником територіального підрозділу кандидат повинен відповідати загальним умовам вступу на службу в поліцію, мати вищу повну юридичну освіту, стаж роботи в галузі права не менш як п'ять років, а також досвід роботи на керівних посадах не менше одного року. Післядипломна освіта (спеціалізація, перепідготовка, підвищення кваліфікації, стажування) може здійснюватися безпосередньо в підрозділах поліції або в закладах вищої освіти. Підвищення кваліфікації за напрямом службової діяльності повинно здійснюватися не рідше одного разу на три роки або перед призначенням на керівну посаду (у тому числі вищу керівну посаду, ніж займана). З метою оцінки ділових, професійних, особистих якостей, фізичної підготовки керівників підрозділів поліції на підставі глибокого і всебічного вивчення, визначення відповідності посадам, а також перспектив службової кар'єри проводиться їх атестування.

Висновки. Узагальнення змісту, характеру, методів діяльності керівника територіального підрозділу поліції дозволяє зробити висновок, що її метою є реалізація на території обслуговування державної політики у сфері забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, організація виконання законів та нормативно-правових актів у цій сфері; а також аналіз, планування, контроль та координація діяльності структурних підрозділів очолюваного відділу поліції, а також територіального відділення (відділень) поліції, яке входить до штату підпорядкованого відділу, організація заходів із забезпечення публічної безпеки і порядку; охорони прав та свобод людини, а також інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, безпеки дорожнього руху на території обслуговування; надання послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги. Визначені основні правові та соціальні характеристики службової діяльності, які вирізняють її серед інших видів професійної діяльності: широкий спектр правоохоронних завдань, часта зміна об'єктів професійної діяльності, необхідність оперативного реагування на професійні ситуації, що можуть виникати одночасно; одноосібність у прийнятті рішень і висока відповідальність за них; владні повноваження; висока інтенсивність професійних взаємодій; постійні просторові переміщення в межах визначеної ділянки місцевості; виконання інших повноважень, передбачених нормативно-правовими актами МВС. Професійну діяльність керівника територіального підрозділу

© Barko Vadym, Ostapovych Volodymyr, 2020

супроводжує низка негативних соціальних чинників, до яких належать: значні фізичні й психічні навантаження, зумовлені дефіцитом часу або інформації (необхідність координації різних за змістом видів діяльності (пошукової, аналітичної, комунікативної); порушення регламентованого режиму праці та відпочинку; тривалість робочого часу може значно перевищувати встановлені нормативи (додаткові робочі зміни замість вихідних); порушення режиму харчування; загроза життю, часті стресові та конфліктні ситуації; ризик зараження в процесі службової діяльності небезпечними захворюваннями (інфекційні хвороби, туберкульоз, гепатит тощо). Професія керівника потребує від особи багатьох правових і психологічних знань, спеціальних умінь, ключових і загальнопрофесійних компетентностей. Перспектива подальшого дослідження полягає у розробці психологічних складових діяльності керівника (психограми) з метою побудови повного професіографічного опису цієї професії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40–41. Ст. 379. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 03.02.2020).
2. Національний класифікатор України “Класифікатор професій” ДК 003:2010, затверджений наказом Держспоживстандарту України від 28.07.2010 № 327 (чинний від 01.11.2010). URL: https://hrliga.com/docs/327_KP.htm (дата звернення: 03.02.2020).
3. Про затвердження Положення про Національну поліцію: постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 877. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-%D0%BF> (дата звернення: 03.02.2020).
4. Про затвердження Положення про організацію післядипломної освіти працівників Національної поліції: наказ МВС України від 24.12.2015 № 1625. Офіційний вісник України. 2016. № 11. С. 173. Ст. 485. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0076-16> (дата звернення: 20.02.2020).
5. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Поточна редакція від 30.09.2016. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30 (від 23.07.1996). Ст. 141. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 03.02.2020).
6. Професіограми за основними видами поліцейської діяльності: наук.-практ. посіб. / В.П. Остапович, І.О. Дубова, В.І. Барко та інші; за заг. ред. проф. В.О. Криволапчука. Київ: ДНДІ МВС України; ФОП Кандиба Т.П., 2018. 244 с.
7. *Собчик Л.М.* Психологія індивідуальності. СПб.: Изд-во “Речь”, 2003. 624 с.
8. Професіографічний опис основних видів діяльності в органах внутрішніх справ України: практ. посіб. / В.І. Барко, Ю.Б. Ірхін, Т.В. Нецкерет, О.В. Шаповалов. Київ: КНУВС, Друкарня МВС, 2007. 100 с.
9. *Bouchard C.* Physical activity and health / C. Bouchard, S.N. Blair, W.L. Haskell. – Champaign: Human Kinetics, 2007. 410 p.
10. *Cochrane R.E., Tett R., L. Vandecreek.* Psychological Testing and the Selection of Police Officers A National Survey. *Criminal Justice and Behavior*, 30(5):511-537 October 2003. URL: <https://www.researchgate.net/publication/247743668> (дата звернення: 03.02.2020).
11. Dunnette M. D., Borman W. C. Personnel Selection and Classification Systems. *Annual Review of Psychology*. 1979. Vol. 30, No. 1. Pp. 477–525. DOI: <https://doi.org/10.1146/annurev.ps.30.020179.002401>.
12. *Gerald V. Barrett, Rosanna F. Miguel, Jennifer M. Hurd, Sarah B. Lueke and James A. Tan.* Practical Issues in the Use of Personality Tests in Police Selection. *Public Personnel Management* Volume 32 No. 4 Winter 2003. DOI: <https://doi.org/10.1177/009102600303200403>.

REFERENCES

1. On National Police: Law of Ukraine dated 02.07.2015 No 580-VIII. Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine. 2015. No 40–41. Art. 379. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580-19> [Date of Application: 03.02.2020] [in Ukrainian].

2. Natsionalnyy klasyfikator Ukrayiny “Klasyfikator profesiy” DK 003:2010, zatverdzenyy nakazom Derzhspozhyvstandartu Ukrayiny vid 28.07.2010 № 327 (chynnyy vid 01.11.2010). National Classifier of Ukraine “Classifier of Professions” SC 003: 2010, approved by the order of Derzhspozhyvstandart of Ukraine dated 28.07.2010 № 327 (valid from 01.11.2010). URL: https://hrliga.com/docs/327_KP.htm (Date of Application: 03.02.2020) [in Ukrainian].

3. On Approval of the Regulation on the National Police: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 28.10.2015 No 877. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-%D0%BF> (Date of Application: 03.02.2020) [in Ukrainian].

4. On Approval of the Regulations on the Organization of Postgraduate Education of Employees of the National Police: Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine dated 24.12.2015 No 1625. Official Gazette of Ukraine. 2016. No 11. P. 173. Art. 485. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0076-16> (Date of Application: 20.02.2020) [in Ukrainian].

5. Constitution of Ukraine: Law of Ukraine dated 28.06.1996 No 254к/96-VR. Current edition from 30.09.2016. Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine. 1996. No 30 (dated 23.07.1996). Art. 141. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (Date of Application: 03.02.2020) [in Ukrainian].

6. *Ostapovych, V.P., Dubova, I.O., Barko, V.I.* and others (2018) *Profesiohramy za osnovnymy vydamy politseyskoyi diyalnosti. Profesiograms by main types of police activity: manual / edit.* V.O. Kryvolapchuk. Kyiv: State Research Institute MIA Ukraine; FOP Kandyba T.P. 244 p. [in Ukrainian].

7. *Sobchuk, L.M.* (2003) *Psikhologiya individualnosti. “Psychology of Ppersonality”.* SPb : Publishing house “Rech”. 624 p. [in Russian].

8. *Barko, V.I., Irkhin, Yu.B., Neshcheret, T.V.* and others (2007) *Profesiohrafichnyy opys osnovnykh vydiv diyalnosti v orhanakh vnutrishnikh sprav Ukrayiny. Profesiographic description of the main activities in the internal affairs of Ukraine: manual.* Kyiv: KNUVS. 100 p. [in Ukrainian].

9. *Bouchard C.* Physical activity and health / C. Bouchard, S.N. Blair, W.L. Haskell. – Campaign: Human Kinetics, 2007. 410 p. [in English].

10. *Cochrane R.E., Tett R., L. Vandecreek.* Psychological Testing and the Selection of Police Officers A National Survey. *Criminal Justice and Behavior*, 30(5):511-537 October 2003. URL: <https://www.researchgate.net/publication/247743668> (Date of Application: 03.02.2020) [in English].

11. *Dunnette M.D., Borman W.C.* Personnel Selection and Classification Systems. *Annual Review of Psychology*. 1979. Vol. 30, No. 1. Pp. 477–525. DOI: <https://doi.org/10.1146/annurev.ps.30.020179.002401> [in English].

12. *Gerald V. Barrett, Rosanna F. Miguel, Jennifer M. Hurd, Sarah B. Lueke and James A. Tan.* Practical Issues in the Use of Personality Tests in Police Selection. *Public Personnel Management* Volume 32 No. 4 Winter 2003. DOI: <https://doi.org/10.1177/009102600303200403> [in English].

UDC 351.74.081.7

Barko Vadym,

Doct. Sci. (Psychology), Professor, Principal Researcher
of the State Research Institute MIA Ukraine,
Kyiv, Ukraine,

ORCID ID 0000-0003-4962-0975

Ostapovych Volodymyr,

Cand. Sci. (Law),

Head of Research Lab of the State Research
Institute MIA Ukraine, Kyiv, Ukraine,

ORCID ID 0000-0002-9186-0801

LEGAL AND SOCIAL CHARACTERISTICS OF OFFICIAL ACTIVITIES OF CHIEFS OF TERRITORIAL DIVISIONS OF THE NATIONAL POLICE OF UKRAINE

Paper considers legal and social characteristics of the heads of territorial divisions of the National Police of Ukraine. It is noted that the heads of police departments

© Barko Vadym, Ostapovych Volodymyr, 2020

DOI (Article): [https://doi.org/10.36486/np.2020.2\(48\).29](https://doi.org/10.36486/np.2020.2(48).29)

Issue 2(48) 2020

<http://naukaipravohorona.com/>

carry out professional activities aimed at implementing state policy in the field of protection of human rights and freedoms, combating crime, maintaining public safety and order, organizing the implementation of laws and regulations in this sphere. The main legal and social components of the professional profile of the head of the police department are described, in particular, general characteristics of the activity, main functions, job responsibilities and powers, working conditions, etc. Generalization of the content, nature, methods of the head of the territorial police unit allows us to conclude that its purpose is to implement in the service of state policy in the field of protection of human rights and freedoms, crime prevention, public safety and order, law enforcement and regulations. acts in this area; as well as analysis, planning, control and coordination of the activities of structural units of the police department headed, ensuring road safety in the service area; provision of services to citizens, etc. The main legal and social characteristics of official activity are determined: a wide range of law enforcement tasks, frequent change of objects of professional activity, the need for prompt response to professional situations, individual decision-making and high responsibility for them; powers; high intensity of professional interactions; constant movements within a certain area, etc. It is shown that the professional activity of the head of the territorial division is accompanied by a number of negative social factors: physical and mental stress, violation of the regulated regime of work and rest; eating disorders; life-threatening, frequent stress and conflict situations, etc. On the basis of an extensive experimental study, the basic requirements of the profession to the knowledge, skills and competencies of police chiefs are presented.

Keywords: National Police, head of territorial division, psychological selection, profессиogram, legal and social characteristics.

Отримано 10.06.2020